

ПОЗИТИВІСТСЬКО-ПРАВОВІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНТУЇТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Стаття присвячена характеристиці концептуальним засадам інтуїтивної культури юриста – як основоположним істинам, законам, що лежить в основі інших істин, положень, основних правил, установок для будь-якої діяльності, норм поведінки, зрештою імперативів, та аналізу впливу їх на формування інтуїтивної культури юриста. У дослідженні проводиться детальний аналіз позитивістсько-правових концептуальних засад інтуїтивної культури юриста, до яких віднесено наступні засади: інтелектуальності; доповнюваності; системності; свободи; простоти; наочності; гуманізму; спостережливості; справедливості; відповідальності.

Ключові слова: *принцип; концептуальна засада; інтелектуальність; доповнюваність; системність; свобода; простота; наочність; гуманізм; спостережливість; справедливість; відповідальність.*

Стаття посвящена характеристике концептуальным основам интуитивной культуры юриста – как основополагающим истинам, законам, лежащим в основе других истин, положений, основных правил, установок для любой деятельности, норм поведения, в конце концов императивов и анализа влияния их на формирование интуитивной культуры юриста. В исследовании проводится детальный анализ позитивистско-правовых концептуальных основ интуитивной культуры юриста, к которым отнесены следующие принципы: интеллектуальности; дополнителности; системности; свободы; простоты; наглядности; гуманизма; наблюдательности; справедливости; ответственности.

Ключевые слова: *принцип; концептуальная основа; интеллектуальность; дополнителность; системность, свобода; простота; наглядность; гуманизм; наблюдательность; справедливость; ответственность.*

The article is devoted to the characteristic of conceptual principles of intuitive culture of lawyer as a fundamental truth, rules which form the basis of another truth, regulations, the main acts, rules for any activities, norms of behavior, at last imperatives and analysis of influence for the formation of intuitive culture of lawyer. The research deals with the detail analysis of positivist and legal conceptual principles of intuitive culture of lawyer to which the next principles are referred: intellectuality, supplement, system, freedom, simplicity, visuality, humanism, power of observation, justice, responsibility.

Key words: *principle, conceptual principles, intellectuality, supplement, system, freedom, simplicity, visuality, humanism, power of observation, justice, responsibility.*

Постановка проблеми. Службова діяльність будь-якого юриста реалізується на основі та за допомогою певних чинників, тобто концептуальних засад (принципів). Принципам інтуїтивної культури юриста у сучасній науковій літературі, на жаль, придало увагу небагато науковців.

Серед основних філософів права сьогодення, хто виокремив принципи інтуїтивної культури юриста, є професор С. Сливка. У своїх наукових дослідженнях автор наводить наступні принципи інтуїтивної культури юриста: інтелектуальності, метафізичності, ірраціональності, абсолютності, онтологічності, синергетичності, підсвідомості, науковості, безкорисливості та ненасильства [1, с. 59].

Вважаємо, що наведений вище перелік принципів інтуїтивної культури юриста в цілому вичерпний, однак, спробуємо ширше проаналізувати та здійснити їхню класифікацію.

У філософсько-правових науках принципи, як правило, ділять за ступенем їхньої важливості – на основні та додаткові або загальні та спеціальні і т. п. Ми ж зробили спробу відійти від класичної схеми та охарактеризувати концептуальні засади інтуїтивної культури юриста в позитивістсько-правовому та природно-правовому вимірах.

Відповідно, до позитивістсько-правових концептуальних засад інтуїтивної культури юриста, на наш погляд, можна віднести наступні: інтелектуальності; доповнюваності; системності; свободи; простоти; наочності; гуманізму; спостережливості; справедливості; відповідальності.

Своєю чергою, природно-правовими концептуальними засадами інтуїтивної культури юриста, на нашу думку, будуть засади: метафізичності; ірраціональності; онтологічності; синергетичності; підсвідомості; креативності; адекватного моделювання ситуації; конваріантної аналогії.

Зважаючи на вимоги, встановлені щодо об'єму до такого роду робіт, дану наукову статтю ми присвяtimo характеристиці лише позитивістсько-правових концептуальних засад інтуїтивної культури юриста.

Аналіз останніх досліджень. Науковою проблематикою, пов'язаною з визначенням та характеристикою позитивістсько-правових концептуальних засад інтуїтивної культури юриста займалися такі вітчизняні та зарубіжні

науковці як: А. Баумейстер, О. Балинська, А. Бергсон, І. Кант, Е. Нецка, Т. Ойзерман, Ю. Пермяков, В. Потапова, С. Сливка, З. Фрейд, та інші.

Мета дослідження. Проаналізувати дефініції «концепт», «засада», «концептуальна засада», «принцип». Розподіливши концептуальні засади інтуїтивної культури юриста на природно-правові та позитивістсько-правові, дати детальний аналіз останнім.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж характеризувати позитивістсько-правові концептуальні засади інтуїтивної культури юриста, вважаємо за необхідне здійснити аналіз цілого ряду дефініцій, зокрема: «концепт», «засада», «концептуальна засада», «принцип».

Концепт (лат. *conceptus* – поняття) – вміст поняття, його змістова наповненість для характеристики конкретно-мовної форми його вираження. Концепт функціонує в середині сформованої концептуальної схеми в режимі розуміння-пояснення. Кожний концепт займає своє чітке призначене і обумовлене місце на тому чи іншому рівні концептуальної схеми. Концепти одного рівня можуть і повинні конкретизуватися на інших рівнях, змінюючи тим самим ті елементи схеми, з якими вони починають співвідноситися. Концепти в рамках однієї концептуальної схеми не обов'язково повинні безпосередньо співвідноситися між собою (та обов'язково в рамках цілісності, в яку вони входять) [2, с. 506].

Концепти – відносно самостійні структурні компоненти теорії: поняття, закони, методологічні принципи, методи, підходи і т. д. Концепт завжди виступає як досягнення багатогранного завдяки єдиному. Так лише одне поняття дозволяє зрозуміти зміст багатьох предметів [3, с. 115].

Концепт, на нашу думку, можна розглядати як процес усвідомлення та розуміння того чи іншого поняття. Подібні поняття, які ми проаналізуємо в дослідженні, можна визначати як засаду.

Засада – основа чогось, головне, на що спирається, на чому ґрунтується що-небудь; вихідне, головне положення чого-небудь; принцип, основа світогляду, правило поведінки; метод, спосіб здійснення, виконання чого-небудь [4, с. 270].

Концептуальні засади – як нам видається – це першооснови, першопчатки у системі, відповідно до яких необхідно діяти в тій чи іншій ситуації, тобто це не що інше, як принципи, тільки у більш широкому значенні.

Вважаємо, що зміст категорії «засада» слід розкривати через синонім іншомовного походження – «принцип». Принципи або засади – це узагальнений вираз суті певного явища, що відображає об'єктивно існуючу реальність і закономірності, які існують у ній.

Принцип (лат. *principium* – початок, основа, виникнення, першопричина) – підґрунтя деякої сукупності фактів або знань, вихідний пункт пояснення чи рекомендації до дій. У розумінні античної онтології принцип як субстанція, для свого існування нічого не потребує, крім самої себе, робить можливим усвідомлення буття і першопризначення філософії як дослідження питання про буття [2, с. 824].

Принцип – положення теорії, що дозволяє інтерпретувати зміст наукових законів та використовувати в теорії інші концепції, через те характеристика будь-якої теорії повинна розпочинатися із формулювання принципів. Слід зауважити, що серед критиків науки є такі філософи, які заперечують значення принципів. Вони критикують так званий принципоалізм. Зрештою, для такої критики, напевно, немає серйозних аргументів [3, с. 204].

У філософському розумінні, на наш погляд, принцип є теоретичним узагальненням найбільш типового, що констатує і виражає закономірність, покладену в основу пізнання взагалі або в основу будь-якої галузі знань.

Розглянемо конкретно кожен із наведених вище позитивістсько-правових концептуальних засад інтуїтивної культури юриста.

Першою в переліку позитивістсько-правових є концептуальна засада інтелектуальності. Спробуємо її охарактеризувати.

А. Баумейстер зазначає, що у сфері природної детермінації людина підпорядкована законам природи (як чуттєва істота). Будучи ж причетною до інтелегібельного світу, людина підпорядковується законам, що ґрунтуються на розумі (не залежно від чуттєвого, від природи взагалі). Він називає таку детермінацію розумово-практичною або інтелектуальною детермінацією [5, с. 42].

Відповідно до теорії Гарднера і Хетча, існує сім типів інтелекту: логічно-математичний, лінгвістичний, музичний, просторовий, тілесний, кінетичний, а також міжособовий та внутрішньоособовий. Якщо виходити з того, що інтелект – це навички та здібності, необхідні для ефективного досягнення культурних цілей, то стає зрозуміло, чому в різних культурах розвиваються різні людські якості і люди неоднаково сприймають речі, оптичні ілюзії, світ навколо себе та ін. [6, с. 92].

Концептуальна засада інтелектуальності, на нашу думку, характеризується тим, що людина застосовує інтелект для обробки наявної інформації, наприклад, з метою побудови або вдосконалення розуміння, позиції, стратегії, методу, правила, комбінації, відношення, пояснення, рішення, плану чи цілі. Потрібно також зазначити, що інтелект пов'язаний з іншими внутрішніми властивостями людини: такими, як сприйняття, пам'ять, мова, уява, самосвідомість, самоконтроль, характер, володіння тілом, творчість, а особливо, інтуїція.

Другою концептуальною засадою, що входить до переліку позитивістсько-правових, є доповнюваність.

Доповнюваність – принцип, що пояснює можливість несуперечливого поєднання результатів зміни фізичних параметрів, причому такі параметри тільки в сукупності можуть дати повне уявлення про об'єкт, який досліджується [3, с. 204].

Принцип доповнюваності здебільшого використовується у фізико-математичній науці, проте й у філософії права він посідає значне місце. Щодо досліджуваної проблематики, то вважаємо, що доповнюваність тісно взаємодіє із спогляданням – як чинником, що формує інтуїтивне мислення правника. Саме взаємозв'язку цих двох категорій присвячено статтю А. Кахикало та І. Карівця «Значення принципу доповнюваності для переходу від пізнання до споглядання». В ній, зокрема, зазначається, що принцип доповнюваності або компліментарності був сформульований Н. Бором: отримання в експерименті інформації про одні фізичні величини, які описують мікрооб'єкт, обов'язково пов'язане з втратою інформації про деякі інші величини, що доповнюють дані. Найперше позитивне значення цього принципу полягало у тому, що наука вивчає не саму дійсність, а лише її модель. Тому закономірно виникла проблема того, чи можемо ми щось стверджувати про дійсність на основі лише її моделі, яка побудована засобами раціоналістичної, класичної науки і є складовою модельної парадигми. Можна припустити, що принцип доповнюваності став передвісником кризи класичної науки. У середовищі природознавців поступово почали розуміти, що необхідною є зміна логіки і методології наукового пізнання. На засадах принципу доповнюваності можна сформулювати цілісне розуміння дійсності, буття, і перші кроки до цього зроблено у галузі міждисциплінарної взаємодії. На межах сфер людського знання виникають нові дисципліни, проте вони не повинні призводити до його фрагментації. Уникнути цього можна завдяки принципу компліментарності, який легалізує існування доповнюваного знання, тобто такого, що за своєю природою «не є ні буквальними картинками, ані просто корисними видумками». Доповнюваність розкриває потенціал кожного окремого, суб'єктивного фрагмента нашої дійсності, водночас вона розкриває те, що поза сенсорним сприйняттям існує ще один вимір реальності. Завдяки цьому можемо припустити, що особистий досвід пізнання має не менше значення, ніж факти: як для науки, так і для інших сфер людського пізнання [7, с. 106].

Отже, вважаємо, що доповнюваність – це поняття і регулятивний принцип, що являє собою простір повторення-заміщення неприсутнього, тобто коли у нашій свідомості не вистачає певних знань чи уявлень для прийняття правового рішення, ми використовуємо їм подібні.

Третьою позитивістсько-правовою засадою інтуїтивної культури юриста є системність. Розглянемо її детальніше.

Система (грецьк. *systema* – ціле, що склалося із частин, поєднання) – категорія, що характеризує об'єкт, організований в якості цілого, де енергія зв'язку між елементами системи такого об'єкта перевищує енергію його зв'язку з елементами інших систем. Характеризуючи систему як таку в широкому значенні, традиційно зазначають про єдність та цілісність взаємозв'язаних між собою елементів. Система включає такі терміни, як «зв'язок», «елемент», «ціле», «єдність», а також «структура» – схема зв'язку між елементами. Історично термін «система» виник в часи античності і характеризується в контексті філософських пошуків загальних принципів організації мислення і знання [2, с. 936].

Функціональна система інтуїтивно-почуттєвого відображення визначається як взаємодіюча і взаємообумовлена сукупність психологічних механізмів, пов'язаних єдиною функцією. Функціональна система інтуїтивно-почуттєвого відображення складається із взаємосполучень і взаємовпливових психологічних механізмів – емпатії, децентрації, рефлексії, антиципації, фасилітації, які утворюють нерозривне коло. Цілісність та нерозривність функціональної системи інтуїтивно-почуттєвого відображення забезпечується активністю та злагодженістю функціонування кожної із її складових систем. Сутність складових функціональної системи інтуїтивно-почуттєвого відображення описана у такий спосіб: співчуття через проникнення у внутрішній світ іншого (емпатія); відособлення для прийняття особистості іншого, його погляду, індивідуально-психологічних особливостей (децентрація); розмірковування щодо власної особистості, особистості іншого, особливостей взаємодії (рефлексія); прогнозування характеру взаємодії, реакції партнерів, передбачення наслідків впливів (антиципація); сприяння актуалізації резервів особистісного росту, підвищенню енергії життєдіяльності інших, допомога (фасилітація) [8, с. 7–8].

Ми вважаємо, що системність – як концептуальна засада інтуїтивної культури юриста – дає нам можливість правильного, планомірного розташування, упорядкування у нашій свідомості складових інтуїтивного рішення.

Наступною позитивістсько-правовою концептуальною засадою інтуїтивної культури юриста, в дослідженні, є свобода – тобто можливість і потреба людини чинити відповідно до своїх бажань, інтересів і цілей на основі знання об'єктивної дійсності. Свобода – в найбільш загальному значенні – наявність можливості вибору, варіантів розвитку подій. Відсутність вибору, варіантів розвитку події рівносильні відсутності свободи.

Філософи трактують поняття «свобода» дуже широко. Ця проблематика одна з найулюбленіших тем в історії людської культури. Свободу дуже важко обґрунтувати, оскільки вона сприймається природними умовами людського життя. Свобода виступає необхідною підставою існування, оскільки лише завдяки свободі Світ стає достовірним. Свобода присутня перш за все там, де є можливість самовизначення [9, с. 100–101].

Отже, можна дійти висновку, що в суспільних стосунках розрізняють два типи особистої (індивідуальної) свободи: 1) негативну свободу, коли зосереджуються на відсутності втручання з боку інших людей; 2) позитивна свобода, коли увага зосереджується на спроможності особи самостійно приймати рішення щодо вчинення власних дій. Іншими словами, позитивна свобода передбачає не свободу «від», а свободу «для» – свободу вести певний, передбачений особою спосіб життя.

На нашу думку, свобода є фундаментальною характеристикою людського існування, оскільки свобода – не те, чим володіють люди, а те, ким вони є за своєю суттю. Як універсальна характеристика людського буття свобода

стосується здатності людини обирати своє буття та керувати ним і безпосередньо пов'язана з відчуттям залежності, відчуження та відповідальності, а тому як концептуальна засада повною мірою впливає на формування інтуїтивної культури юриста. Свобода – онтологічне поняття. Право повинно охороняти свободну волю людини, а не обмежувати її.

Ще однією із переліку позитивістсько-правових є концептуальна засада простоти.

Слід зазначити, що, відповідно до неї, в науці завжди необхідно прагнути до якнайбільш простої концептуальної системи. Характеризуючи категорію простоти, дослідники стикнулися із суттєвими труднощами. Пропонувалося вважати найпростішою ту теорію, яка самоочевидна, використовує найменшу кількість аксіом і правил доведення. Проте кожного разу, розглядаючи ту чи іншу систему за принципом простоти, виявлялася одна і та ж проблема: прагнення до простоти, як правило, призводить до втрати концептуальності. Таким чином, багато дослідників вважали теорію, що використовує ймовірний апарат, складною, а тому відмовлялися від неї. В такому випадку їм не вдавалося пояснити цілий комплекс актуальних проблем, пов'язаних з питаннями ризику та невизначеності. Т. зв. «прости» теорії лише на перший погляд легкі для розуміння. Під час детального розгляду виявляються наявні їх неоднозначності, двозначності та протиріччя [3, с. 204].

Проте вважаємо, що концептуальна засада простоти має місце в інтуїтивному слідуванні свідомості, адже в теорії навчання, так, як і в науці в цілому, результат прийнятого рішення досягається не тільки завдяки принципу простоти, а й природі простоти, яка виражається науково-теоретичним проблемним рядом та послідовним науковим порядком.

Наступною концептуальною засадою інтуїтивної культури юриста є наочність (символічність). Поєднання цих двох методологічних підходів дає підстави інтерпретувати інтуїтивну культуру юриста як спосіб комплексного сприйняття правової реальності через наочне бачення і розкодування її символів, знаків, кодів.

Адже наочність – метод наукового дослідження, що полягає в активному, систематичному, планомірному і навмисному сприйнятті об'єктів, у результаті чого накопичуються знання про зовнішні сторони, властивості та відповідність досліджуваного об'єкта [2, с. 667].

Як зазначено у філософських словниках, символізм – це філософські концепції, побудовані на основі інтерпретації понять та символів як першооснови зв'язку буття, мислення, особистості і культури тощо.

Концептуальна засада наочності (символізму), на нашу думку, – це по суті принцип, відповідно до якого всі фізичні явища можуть та повинні бути представлені наочно. Таким чином, у процесі пізнання навколишньої дійсності беруть участь всі органи чуття людини. Тому концептуальна засада наочності виражає необхідність формування у юриста уявлень і понять на основі всіх чуттєвих, а навіть, і надчуттєвих сприйнятів предметів та явищ.

Ще однією концептуальною засадою інтуїтивної культури юриста, якій слід приділити увагу, є концептуальна засада гуманізму.

Гуманізм (лат. *humanitas* – людяність) – світобачення антропоцентризму (характерного ще для роздумів і соціальної практики античності в працях Цицерона), стан естетично завершеної культурної та моральної еволюції індивіда [2, с. 256]. Гуманізм – світогляд, заснований на ставленні до людини як до найвищої цінності, що стоїть на захисті прав особистості на свободу, щастя, всебічний розвиток і вияв своїх здібностей [4, с. 182].

Гуманізм являє собою цілісну філософську систему, адептом якої у тій чи іншій мірі є кожна людина поза залежністю від її особистісних світоглядних переконань, адже немає людини, яка б не бажала, аби до неї ставились людяно (гуманно). Гуманістичні засади просякають увесь внутрішній світ кожної людини, адже він є невіддільним від людської сутності. Саме на гуманістичних засадах будується дружба, на них тримаються сімейні цінності й суспільство узагалі. Загалом, гуманістична філософія справляє найбільший з-посеред усього розмаїття світоглядів вплив на людство загалом й на кожну людину зокрема, адже немає жодної тверезомислячої людини, яка б певною мірою не керувалась тими чи іншими гуманістичними засадами. Канон гуманістичної етики (загальнолюдських моральних засад) включає у себе альтруїзм, вдячність, великодушність, відвертість, відданість, вірність своїм обов'язкам, вірність у дружбі, вірність у сім'ї, героїзм, гостинність, готовність допомагати іншим, доброту, дружелюбність, дружність, завбачливість, законотворчість, колективізм, лагідність, милосивість, мужність, незворушність, необразливість, патріотизм, порядність, поступливість, пошану до батьків, правдивість, працьовитість, привітність, принциповість, пунктуальність, розважність, самовідданість, саможертвоність, співчутливість, справедливість, сумлінність, тактовність, твердість у правильних учинках, тепла прив'язаність у дружбі, товариськість, уважність, увічливість, урівноваженість, чемність, чесність, шанобливість, щирість тощо [10, с. 412].

Отже, гуманізм – визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і прояв своїх здібностей, утвердження блага людини як критерію оцінки суспільних відносин. Як концептуальна засада інтуїтивної культури юриста гуманізм спонукає особу під час прийняття певного правового рішення до якнайчастішого застосування загальнолюдських моральних засад, чим, на нашу думку, є як природно-правові норми, так і позитивне право.

Восьмою позитивістсько-правовою концептуальною засадою інтуїтивної культури юриста, за нашою схемою, є спостережливість.

Спостереження – дія, спрямована на бачення чого-небудь, звернення уваги на когось або на щось; стеження. Це також експериментальний метод, що полягає у дослідженні певних характеристик того чи іншого процесу та

ставити собі за мету виявити його інваріантні ознаки без активного включення у сам процес. Спостереження може бути орієнтоване на реєстрацію актів поведінки і фізіологічних процесів. Через пряме спостереження за суб'єктом у певних правових ситуаціях збирається необхідна інформація [11, с. 119–120].

Спостереження – це вихідний елемент будь-якої пізнавальної діяльності. Його суть зводиться до цілеспрямованого, планомірного і відносно тривалого сприйняття будь-якого об'єкта, явища чи процесу. В результаті цього вивчення здійснюється через виокремлення і оцінки властивостей та характерних ознак об'єкта, явища, або процесу. Спостереження здійснюється у процесі розкриття і розслідування злочинів і є професійною ознакою слідчого. Спеціальні знання, якими володіють оперативний працівник, слідчий суддя, їхній практичний досвід, – загострюють увагу, роблять її більш спрямованою. Те, що не можуть розрізнити інші люди, спостерігаючи те чи інше явище чи предмет, розрізнити слідчий. З великої кількості і ознаки він відбере те, що стосується або має стосунок до розслідуваної справи [12, с. 31].

Ми вважаємо, що спостереження є однією з форм активного чуттєвого пізнання; воно є галуззю і водночас процесом одержання життєвого досвіду, а правник, до прикладу, суддя чи слідчий, передусім, приймаючи рішення, використовуючи інтуїцію, опирається на власний досвід.

Концептуальна засада справедливості – один із принципів суспільних наук, відповідно до якого цінності окремих людей повинні бути узгоджені безконфліктним способом [3, с. 210].

Термін «справедливість» часто ототожнюють із термінами «законність», «право», і це не дивно, тож проаналізуємо його значення в історичному екскурсі.

Від грецького *dike* («звичай», «право», «справедливість», «правосуддя», «судочинство») походить одне з центральних понять не тільки античної філософії, але й всієї європейської традиції – *dikaosyne* («справедливість», «законність»). Принципового значення це поняття набуло тоді, коли властиві для античної культури філософсько-правові нотації слів з коренем *dik-*, завдяки перекладу Септуагінті давньоєврейських слів з коренем *sdq* («праведний»), утворили синтез з біблійною культурою. Ті життєві форми, які в Євангеліях проголошуються нормою для людини, суттєвим чином визначені через поняття *dikaosyne*. Саме тому, що значення цього терміна утворилося шляхом поєднання греко-римської та юдейської культур, доволі важко перекласти його одним словом. Синодальний переклад Біблії використовує слово «праведність», «праведний». Лютер передає цей термін через *die Gerechtigkeit*, що буквально перекладається як «справедливість». І в німецькому, і в українському слові «справедливість» ми однаково чуємо «право», «правий». Але в сучасному слововжитку, зазвичай, вживають поняття «праведний» і «справедливий», які для християнської традиції є тотожними саме через вищезазначене поєднання двох культур у просторі єдиної мови (грецької) і єдиного світогляду. Римський культурний світ додає до поняття «право», «справедливість» свої нюанси. Саме походження слова *jus, juris* (від нього – «юриспруденція», «юридичний», «юрист») встановити складно. Це слово означає також не тільки «право», але й «справедливість». Традиційно значення цього слова виводять з дієслова *jubeo, jussi, jussum, ere* – «наказувати», «приписувати», «веліти» тощо [5, с. 6–7].

Підсумовуючи, зазначимо, що, приймаючи рішення, правник, звичайно, повинен зважати лише на об'єктивні чинники, проте оскільки людина є в певній мірі меркантильною істотою, вона часто, здебільшого не бажаючи того, підпадає під вплив суб'єктивних чинників, зацікавлених сторін. У такому випадку їй годі говорити про справедливість такого рішення, його моральність та чесність. І тільки на підсвідомому, інтуїтивному рівні особа може відкинути все зайве, що заважає їй прийняти дійсно справедливе, а навіть, праведне рішення.

Останньою із запропонованих нами позитивістсько-правових засад інтуїтивної культури юриста є концептуальна засада відповідальності.

Принцип відповідальності – принцип всіх прагматичних наук, відповідно до яких люди, керуючись прагматичними науками, їхнім цінним змістом, повинні підсвідомо брати на себе обов'язок за своє та суспільне сприятливе майбутнє [3, с. 207].

Відповідальність означає спроможність правильно зрозуміти потреби інших людей як свої особисті. Людина тоді повинна поводитися відповідально щодо інших, коли поважає їх як особистість. Бути відповідальними – означає розумно вміти керувати особистою поведінкою, не даючи волі ірраціональним пристрастям [13, с. 45].

Відомо, що в українському законодавстві є кілька видів відповідальності: кримінальна, адміністративна, дисциплінарна тощо, що тягне за собою різні санкції. Проте для правника – як особи з високим рівнем правової культури – найважливішою залишається моральна відповідальність. Адже від рішення представника владної структури часто залежить доля, а навіть, і життя людини. У такому випадку, на відміну від відповідальності юридичної, за порушення власних ідеалів та усталених моральних засад людину турбує сумління, совість. Таким чином правник, котрий на підсвідомому, тобто інтуїтивному рівні, визначає для себе пріоритетність моральних чеснот, не може вчинити аморального вчинку.

Висновки. Отже, встановивши поняття концептуальних засад інтуїтивної культури юриста – як основоположної істини, закону, що лежить в основі інших істин, положення, основного правила, установки для будь-якої діяльності, норми поведінки, зрештою імперативу, поділивши їх на природно-правові та позитивно-правові, ми спробували здійснити аналіз впливу їх на формування інтуїтивної культури юриста.

Зважаючи на вимоги, встановлені щодо об'єму до такого роду робіт, дану наукову статтю ми присвятили характеристиці лише позитивістсько-правових концептуальних засад інтуїтивної культури юриста, до

яких віднесли наступні засади: інтелектуальності; доповнюваності; системності; свободи; простоти; наочності; гуманізму; спостережливості; справедливості; відповідальності.

Всебічність досліджуваного питання є досить відносною, адже в ідеалі, звичайно, було б бажано знайти таку концептуальну засаду, яка б дійсно містила в собі підставу для всього, на наш погляд, вона повинна володіти найповнішою внутрішньою єдністю і найбільшою повнотою змісту, та це, на жаль, поки що не вдавалося жодному із філософів права.

Список використаних джерел

1. Сливка С.С. *Юридична деонтологія: підручник* / С.С. Сливка. – К. : Атіка, 2003. – 320 с.
2. *Всемирная энциклопедия: Философия / главн. науч. ред. и сост. А.А. Грицанов.* – М.: АСТ, 2001. – 1312 с.
3. *Философия науки: краткий энциклопедический словарь* / В.А. Канке. – М.: Омега-Л, 2009. – 328 с.
4. *Сучасний тлумачний словник української мови : 60000 слів / за заг. ред. проф. В.В. Дубічинського.* – Х.: Школа, 2007. – 832 с.
5. *Баумейстер А. Філософія права: навчальний посібник / А. Баумейстер.* – Вінниця: О. Власнюк, 2007. – 224 с.
6. *Кузнєцова Т.В. Психологія культури: курс лекцій / Т.В. Кузнєцова.* – К. : МАУП, 2006. – 152 с.
7. *Кадикало А. Значення принципу доповнюваності для переходу від пізнання до споглядання / А. Кадикало, І. Карівець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Філософські науки.* – Львів : Львівська політехніка, 2008. – № 607. – С. 104–111.
8. *Потапова В.Д. Функціональна система психологічних механізмів інтуїтивно-почуттєвого відображення: монографія / В.Д. Потапова.* – Донецьк : Юго-Восток, Лтл, 2005. – 336 с.
9. *Пермяков Ю.Е. Лекции по философии права: учебное пособие / Ю.Е. Пермяков.* – Самара: Самарский университет, 1995. – 120 с.
10. *Большой юридический словарь / Под ред. А.В. Малько.* – М.: Проспект, 2009. – 704 с.
11. *Балинська О.М. Філософія права (вербально-біхевіористський підхід): словник (категорії, поняття, терміни) / О.М. Балинська.* – Львів : ПАІС, 2008. – 164 с.
12. *Криміналістика : навчальний посібник / за заг. ред. Є.В. Пряхіна.* – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – 540 с.
13. *Левчук Л.Г. Основи естетики : навчальний посібник / Л.Г. Левчук, О.І. Оніщенко.* – К. : Вища школа, 2000. – 271с.